

RUSYA VE BATI ARASINDA ERMENİSTAN: SOÇİ VE BRÜKSEL ZİRVELERİ

Esmâ ÖZDAŞLI

Dış Politika ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi

Soçi Zirvesi Nasıl Gerçekleşti?

Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın 26 Kasım 2021 tarihinde Soçi'de yaptıkları Üçlü Zirve, bölgenin geleceği açısından önemli gelişmelerinden biri olmuştur. Zirve'de 10 Kasım 2020 ve 11 Ocak 2021 tarihli Üçlü Bildirilerde belirtilen hususların hayata geçirilmesi yönünde kararlar alınmıştır. Bununla birlikte aynı zirveyi Güney Kafkasya'da Rusya-Batı rekabetinin net bir tezahürü olarak da değerlendirmek gerekir. Çünkü bu toplantının gerçekleşmesi kadar yapılma şekli ve zamanlaması, Rusya'nın Güney Kafkasya'da Gürcistan'dan sonra yeni bir Batı yanlısı devlet istemediği ve buna izin vermeyeceği mesajını da içermekteydi. Bu mesajın açık muhatabı ise AB ve Paşinyan idi. Hatırlanacağı üzere İkinci Karabağ Savaşı sonrası imzalanan 10 Kasım Bildirisi'nin yıl dönümünde bu toplantının Moskova'da yapılması öngörülmekteydi.¹ Ancak savaşın yıldönümünde gerçekleşecek olan bu görüşme, Ermeni kamuoyunun psikolojik olarak hazır olmadığı, görüşmeden önce Azerbaycan'da bulunan Ermeni esirlerin bir kısmının serbest bırakılması konusunda hükûmetin anlaşma sağlayamaması gibi nedenlerle Başbakan Nikol Paşinyan'ın ricası üzerine başka bir tarihe ertelenmiştir. Bazı kaynaklara göre ise Ermenistan'ın kendisi açısından büyük bir hezimetin sembolü olan 10 Kasım Bildirisi'nin yıl dönümünde Azerbaycan ile görüşme yapılmasına karşı çıktığı yer almaktadır.² Daha sonra AB'nin girişimleri ile Aliyev ve Paşinyan arasında 15 Aralık'ta Doğu Ortaklığı Programı kapsamında bir görüşme yapılacağı açıklanınca Moskova'dan Soçi hamlesi gelmiştir.

¹Сергей Строкань, “Демаркация границ возможного”, Коммерсантъ, <https://www.kommersant.ru/doc/5090816>, (01.12.2021).

²Александр Атасунцев, “О чем Путин, Алиев и Пашиян попытаются договориться в Сочи”, <https://www.rbc.ru/politics/26/11/2021/619e30a89a79471dae37f5bd>, (05.12.2021).

Elbette 15 Aralık'taki görüşmeden bağlayıcı bir karar çıkmayacağı bellidir. Buna rağmen Moskova, AB'nin bu göstermelik hamlesine bile tepkili ve Brüksel'e bölgedeki gücünü ispat etmek istemiştir. Zaten AB'nin Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren Güney Kafkasya'ya yönelik net ve tüm Birliğin mutabık kaldığı bir politikası da yoktur. Bu durum AB'nin en zayıf olduğu alanın dış politika olması ile ilgili olduğu kadar birliğin bölgeyi Rusya'nın etki alanı olarak görme eğilimi ile de alakalı olabilir elbette. Aslında İkinci Karabağ Savaşı özelinde AB üyesi ülkelerin ortak bir politikası olmadığı da net olarak görülmüştü. Savaş sırasında ve sonrasında Ermenistan'a açıkça ve net olarak destek veren belki de tek devlet Fransa olmuşken, birçok devlet tarafsız bir duruş sergilemiş, örneğin Macaristan gibi bazı ülkeler de Azerbaycan'a çeşitli düzeylerde destek vermişlerdir. Kanımızca Moskova, Soçi adımı ile AB'nin bölgede Bakü ve Erivan arasında arabuluculuk misyonu üstlenerek etkin olmasına karşı çıkmaktadır.

Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde Aliyev ile Paşinyan arasında gerçekleştirilecek toplantının mimarı, Bakü ve Erivan'ı bizzat arayan Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel olmuştur. Toplantının netleşmesinden sonra yapılan açıklamada, "Aliyev ve Paşinyan'ın Güney Kafkasya'da refah ve istikrarı sağlamak ve bölgedeki durumu ve gerilimleri aşmanın yollarını görüşmek için AB'nin desteklediği toplantı konusunda mutabık kaldıkları" ifade edilmiştir.³ Aslında 18 Temmuz 2021'de Michel'in Azerbaycan ve Ermenistan'a gerçekleştirdiği ziyaret ile Birlik, bölgeye yönelik hedeflerini açıkça dile getirme fırsatı bulmuştur. Ancak Güney Kafkasya'da istikrarın sağlanması için "arabulucu" sıfatı ile hareket etmeye çalışan Brüksel, Michel'in ziyaret şekli ile de sözde "tarafsız" duruşuna ilişkin ipuçları da vermiştir. Diplomatik teamülleri az çok bilen herkes siyasi ziyaretlerin yapılma şekli ve zamanlamasının birtakım mesajlar içerdiğini bilir. Güney Kafkasya ziyaretini Erivan ile başlatan Michel de aslında bir anlamda "önceliklerinin" Ermenistan olduğunu açığa vurmuştur. Buna ek olarak Aliyev'in, 10 Kasım Bildirisi'nin açıklandığı gün ve sonrasında defalarca Dağlık Karabağ'a "özel statüsü" konusunun müzakere dahi edilmesinin kabul edilemez olduğunu dile getirmesine rağmen Michel'in Erivan'da açıkladığı planda "Karabağ'ın statüsü konusunun ele alınacağına" yer verilmesi, sürecin ilk başında Birliğin atacağı adımların Bakü tarafından "tarafsız" kabul edilmesinin mümkün olamayacağını göstermiştir. Michel'in Bakü'de "AB'nin ihtilafın çözümüne AGİT ile ortaklaşa katılmaya hazır olduğu" fikrini yinelemesi⁴ ise AGİT'in 30 yıla yakın bir süre sorunun çözümündeki etkisizliği düşünüldüğünde, Birliğin bölgeye yönelik etkin ve kalıcı bir çözüm önerisinin olmadığı yönündeki iddiaları güçlendirmektedir.

Diğer taraftan Putin, Soçi'de AB'nin 15 Aralık'ta yapacağı toplantıyı "memnuniyetle karşıladıklarını söyleyerek, "doğrudan iletişim için ne kadar çok fırsat olursa o kadar

³Строкань, a.g.e.

⁴ Строкань, a.g.e.

iyi” ifadelerini kullanmıştır.⁵ Bununla birlikte Putin’in AB Konseyi Başkanı Michel ile Brüksel Zirvesi’ni görüşüklerini dile getirmesi de önemlidir. Kanımızca Putin bu ifadelerle bölgenin kendi nüfuz alanı olduğunu, AB’nin girişimlerini dahi Rusya’yı dikkate alarak attığını vurgulamaya çalışmıştır. Böylece Brüksel Zirvesi’nin de kendi bilgisi dâhilinde yapıldığı mesajı verilmek istenmiştir. Bu bakımdan Putin’in *“Yüzyıllardır tek bir devletin parçası olarak bir aradayız, çok derin tarihî bağlarımız var. Bunların çökmesini istemem. Aksine, onları gelecekte geliştirmeye ve desteklemeye çalışmalıyız”* sözleri de Rusya’nın Güney Kafkasya’daki gücünü farklı araçlarla tahkim etmeye devam edeceği yönünde bir ileti olabilir.

Son olarak Soçi Zirvesi ile ilgili akıllarda kalan en önemli noktalardan biri liderlerin görüşme yapılacak masaya oturuş biçimi olmuştur. Aslında Moskova, Sovyet sonrası kurulan devletlerle yapılan görüşmelerde “büyük abi” olduğunu kanıtlamak istercesine bir takım sembolik unsurları hep kullanmıştır. İkinci Karabağ Savaşı’ndan sonra yapılan 11 Ocak görüşmesinde olduğu gibi Soçi’de de tercih edilen oval masada Putin, Aliyev ve Paşinyan’ın oturma yerleri oldukça ilgi çekici olmuştur. Masanın bir tarafında, Aliyev ve Paşinyan’ın tam ortasına gelecek şekilde tek olarak oturan Putin’in bu oturuş şekli, hiyerarşik olarak bir üstünlüğü varmış gibi bir algı yaratmaya dayanan stratejinin ürünüdür ve Moskova’nın hâlâ eski emperyal düşüncelerinden sıyrılmadığının bir göstergesidir.

Brüksel Zirvesi’ne Dair Görüşler

AB’nin sürece dâhil olmak için attığı bu adım, Ermenistan’daki bazı radikal gruplar tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Eleştirilerin merkezinde, AB’nin İkinci Karabağ Savaşı sırasındaki etkisizliği ve Ermenistan’a beklediği desteği vermemesi yer almaktaydı. Dolayısıyla bu gruplar Brüksel’e oldukça tepkili ve bu toplantıdan bir sonuç çıkacağını da düşünüyorlar. Azerbaycan ve Ermenistan’daki uzmanlar da konuya farklı yaklaşıyorlar. Örneğin siyaset bilimci Farhad Mammadov, Brüksel’deki toplantının Azerbaycan açısından biraz sürpriz olduğunu, girişimin Ermeni tarafından geldiğine dair bilgilerin var olduğunu söylerken, siyasî analist Beniamin Poghosyan, Brüksel toplantısında tarafların Moskova ile üzerinde anlaşmaya varılmamış bir belgeye imza atacaklarını düşünmediği görüşündedir.⁶ Bazı uzmanlar ise AB’nin yumuşak gücünün daha iyi çalışmasının AB ile müzakerelere katılımı biraz daha çekici hâle getirdiğini, böylece özellikle de Ermeni tarafının bir şekilde manevra alanını genişletmeye çalıştığını ifade ediyorlar. Kıdemli araştırmacı Stanislav Pritchin ise Brüksel toplantısından bir sonuç çıkmayacağını, AB’nin sahadaki durumla ilgili ayrıntılara ve sorunları çözmek için araçlara sahip olmadığını dile getiriyor. Pritchin, tarafların AB’nin katılımını stratejik açıdan ele aldıklarını, güç dengesinin

⁵ “Встреча с Ильхамом Алиевым и Николаем Пашиным”, <http://kremlin.ru/events/president/news/page/31>, (30.11.2021).

⁶ Кирилл Кривошеев & Аршалуйс Мгдесян, “Армения и Азербайджан остались наедине”, <https://www.kommersant.ru/doc/5087737>, (01.12.2021).

değiştireceğini ve böylece rakibe, yani Rusya'ya baskı uygulama hedefine ulaşmayı umduklarını da belirtmiştir. Pritch'in ayrıca Ermenistan'ın eski ve güvenilir müttefiki Fransa'nın yardımına güvendiğini, Azerbaycan'ın ise bir enerji tedarikçisi olmasının Avrupa Birliği'nin tutumunu etkileyeceğini düşündüğünü ifade etmektedir.⁷

Gerçekten de özellikle Trans-Adriyatik Boru Hattı'nın (TAP) faaliyete geçmesiyle Azerbaycan'ın Avrupa'nın enerji güvenliği açısından kilit ülkelerden biri hâline gelmesi Brüksel'in soruna yaklaşımına etki edebilir. Bilindiği gibi Azerbaycan'ın en zengin doğal gaz yataklarından çıkan gazı Türkiye'ye ulaştıran ve Edirne İpsala'da sona eren Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) 2018'de faaliyete geçmiştir. TANAP'a Meriç Nehri kıyısında bağlanan TAP ise Yunanistan, Arnavutluk ve Adriyatik Denizi üzerinden İtalya'ya gaz sevkiyatı yapmaya Ocak 2021 itibarıyla başlamıştır. Yani günümüzde Azerbaycan doğal gazı, TANAP ve TAP vasıtasıyla doğrudan Güney Avrupa'ya ulaşmaktadır. TAP, Avrupa'nın enerji güvenliğine ve arz kaynaklarının çeşitlendirilmesine büyük katkı sağlamış⁸ ve Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltan önemli bir seçenek haline gelmiştir. Özellikle 2014'te Kırım'ın işgali sonrası AB'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığı daha ciddi manada tartışılmaya başlanmıştır. Çünkü Avrupa'nın yanı sıra, BM ilkelerini çiğneyerek Kırım'ı işgal eden Rusya'ya Birliğin ortak ve net tepki vermesinin en büyük nedenlerinden biri Rusya ile enerji ticaretidir. Bazı Birlik üyesi ülkelerde Rusya'ya bağımlılığın neredeyse yüzde yüzlere yaklaşmasıyla, enerjide tedarikçi ülke çeşitliliğinin artırılması yönündeki beklentiler daha yüksek seslerle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu noktada da Azerbaycan "güvenilir kaynak ülke" olarak Avrupa'nın enerji güvenliğine katkı sağlayacak seçeneklerden biri hâline gelmiştir. Zaten TANAP'ın gündeme geldiği tarihten itibaren Brüksel'in bu projeye destek vermesi ve TAP'ın faaliyete geçmesi için gayret sarf etmesi de Rusya dikkate alınarak okunursa anlam kazanabilir. Bu bakımdan 15 Aralık Brüksel görüşmelerinde Azerbaycan'ın daha önce elinde olmayan çok güçlü bir kozu bulunmaktadır. Bu kozun adı da TAP'tır.

Soçi Zirvesi Rusya'nın AB'ye ve Ermenistan'a Verdiği Bir Göz Dağı Mı?

15 Aralık Zirvesi'nin AB Doğu Ortaklığı Programı çerçevesinde yapılacak olması, AB-Rusya-Ermenistan üçlünün baş aktör olduğu ilginç bir tesadüf de ortaya çıkarmıştır. Bilindiği gibi Ermenistan, Avrupa Komşuluk Politikasının bir parçası olan Doğu Ortaklığı Programı'na 2009'dan itibaren dâhildir. Bu program çerçevesinde AB ile Ermenistan arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için Temmuz 2010'dan itibaren müzakereler sürdürülmüş ve bu çerçevede 28-29 Kasım 2013'te Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta düzenlenen AB Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde "Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması"nın imzalanması planlanmıştır. Ancak anlaşmanın

⁷ Кривошеев & Мгдесян, а.г.е.

⁸ "Güney Gaz Koridoru'nda Büyük Adım: TANAP ve TAP Birleşti", *TANAP*, <https://www.tanap.com/medya/basin-bultenleri/guney-gaz-koridorunda-buyuk-adim-tanap-ve-tap-birlesti/>, (11.10.2021).

imzalanmasına kısa süre kala, aynen Brüksel görüşmelerine yakın bir dönemde Soçi görüşmelerinin yapılması gibi Ermenistan Devlet Başkanı Serj Sarkisyan 3 Eylül 2013'te Moskova'ya çağrılmış ve Putin ile yaptığı görüşmeden sonra Sarkisyan, muhalefetin tüm itirazlarına rağmen AB ile ticaret anlaşmasından vazgeçtiklerini, Rusya önderliğindeki Gümrük Birliği'ne girme kararı aldıklarını ve Avrasya Birliği'nin kurulmasına katkı sağlayacaklarını söylemişti.⁹ Dolayısıyla AB'nin Ermenistan ile yakınlaşmak için attığı adıma Moskova derhal müdahale etmiş ve Sarkisyan geri adım atarak AB ile ticaret anlaşması imzalamaktan vazgeçmişti. Ermenistan'ın 2015'te Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) üye olduktan sonra bir nevi Rusya'nın da onayını alarak 2017'de AB ile serbest ticaret anlaşmasını imzalayabildiğini de hatırlatalım. Aynen geçmişte olduğu gibi günümüzde de Rusya, AB'nin kendi inisiyatifi dışında bölgeye müdahale etmesine tepkisini 15 Aralık'ta yapılacak görüşme öncesi Soçi'de bir toplantı düzenleyerek net olarak göstermiştir.

Bu konuyu, yani AB'nin, AEB üyeliğine rağmen Ermenistan ile 2017 serbest ticaret anlaşması imzalamasını Türkiye'ye yönelik uyguladığı çifte standart çerçevesinde de kısaca ele almakta fayda vardır. Sarkisyan Rusya ile yollarına devam etmek istediklerini açıkladığında, dönemin genişlemeden sorumlu komiseri Stefan Füle Ermenistan Dışişleri Bakanı Eduard Nalbantyan ile 6 Eylül 2013'te yaptığı görüşmede, "Rusya ile planlanan Gümrük Birliği ile AB serbest ticaret anlaşmasının aynı anda mümkün olamayacağını" ifade etmişti. Buna rağmen Brüksel kendi kararları ile de ters düşmek pahasına AEB üyesi Erivan ile serbest ticaret anlaşmasını imzalayabilmiştir. Buna karşın Türkiye o dönemki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başvuru yaptığı 31 Temmuz 1959'dan ve ortaklık anlaşmasını imzaladığı 12 Eylül 1963'ten itibaren sürekli olarak birtakım bahaneler öne sürülerek oyalanmıştır. Sonuçta uzun yıllar Türk Dış Politikasının birinci önceliği olan AB üyeliği, günümüzde artık gündemin arka sıralarında yer almış ve doğru bir kararla Türkiye Türk Dünyası ile iş birliğini geliştirmeyi ajandasının ön sıralarına yerleştirmiştir.

Soçi'de Neler Konuşuldu?

Soçi görüşmelerinde beklendiği üzere delimitasyon (sınırlar üzerinde anlaşma) ve demarkasyon (sınırları yerinde belirleme) konusu gündeme geldi. Bunun için yıl sonuna kadar gerekli mekanizmaların oluşturulacağı Putin tarafından da bizzat açıklanmıştır. Ancak kurulacak mekanizmanın parametreleri şu an için taraflar açısından bilinmezliklerle dolu. Toplantının bölgesel istikrarın yeniden sağlanması için önemli bir adım olduğunu dile getiren Putin, taraflara barışın sembolü "zeytin dalı"nı hediye etmeyi de ihmal etmemiştir.¹⁰ Soçi'de Aliyev ve Putin bölge istikrarı için iletişim ve ulaşım kanallarının devreye girmesi gerektiğini vurguladılar. Putin, SSCB

⁹ Bkz. Esmâ Özdaşlı, "Avrupa Komşuluk Politikası Çerçevesinde Avrupa Birliği-Ermenistan İlişkileri", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2016.

¹⁰ Михаил Климентьев, "Оливковые ветви и делимитация границы. Итоги встречи Путина, Пашиняна и Алиева в Сочи", *TACC*, <https://tass.ru/politika/13040115>, (02.12.2021).

döneminde net sınırların olmadığını, bu sorunun çözülmesi gerektiğini söylerken, Aliyev ise iki ülke sınırlarının belli olmadığını, Ermenistan ile sınırları belirlemek için hazır olduklarını, Ermenistan ile iki komşu gibi yaşamayı yeniden öğrenmek için barış görüşmelerinin yapılması gerektiğini söylemiştir. Bu açıkça 10 Kasım Bildirisi'nin uygulanmasına yönelik iradeyi işaret etmektedir. Paşinyan ise daha çok savaş esirleri konusunu gündeme getirmiştir.¹¹

Aslında delimitasyon ve demarkasyon konusu sadece Azerbaycan ve Ermenistan arasında değil, post-Sovyet coğrafyada kurulan tüm devletler açısından ciddi sıkıntı oluşturmaktadır. Bu, geçmişten kalan kötü bir mirastır. Çünkü Çarlık ve devamında Sovyet Rusya, Türk coğrafyasında denetim sağlamak için yapay sınırlarla bölgeyi parçalamış, bölgesel gerçekleri dikkate almayan bu bilinçli idari bölünmelerin 1991'de ülke sınırı haline gelmesi ile günümüze kadar devam eden sorunlar ortaya çıkmıştır. Son yıllarda Türkistan'daki Türk cumhuriyetlerinin bu sorunları aşmak için önemli adımlar atmış olmaları sevindiricidir. Azerbaycan-Ermenistan arasında yaşanan sınır sorunlarının temelinde ise Çarlık döneminden itibaren Azerbaycan topraklarının Ermenistan'a verilmesi gerçeği yatmaktadır. 1828'e kadar varlığını koruyan İrevan Hanlığı merkez olmak üzere Azerbaycan toprakları üzerinde kurulan Ermenistan'ın sınırları sürekli olarak Azerbaycan aleyhine genişletilmiştir. Daha 1920'de Stalin'in emriyle Zengezur ve Göyçe mahali de Ermenistan'a verilmiş, böylece Azerbaycan'ın Nahçıvan ile dolayısıyla Türkiye'nin de Azerbaycan ile bağlantısı koparılmıştır. Bununla da yetinmeyen Ermenistan, Sovyetler Birliği'nin zayıflamasını fırsat bilerek 1980'lerin sonlarına doğru Karabağ'ı da işgal etmek için girişimlerde bulunmuş, 1994'te imzalanan Ateşkes sonrası diplomatik yolla çözüm mümkün olmayınca Azerbaycan haklı davasını askerin postası ile kazanmıştır. Tüm bu tarihsel ve hukuki gerçeklere ve İkinci Karabağ Savaşı'nda yaşadığı hezimete rağmen Ermenistan, Karabağ'da Ermenilerin yaşadığı ve Rus barış gücü tarafından korunan bölgenin statüsü konusunu gündeme getirmeye çalışmaktadır. Halbuki Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'in de defalarca ifade ettiği gibi Azerbaycan açısından bu bölgenin statüsü konusu bitmiştir ve 10 Kasım 2020 ve 11 Ocak 2021'de imzalanan Bildirilerde de statü konusunun hiçbir şekilde yer almaması Azerbaycan'ın başarısı olarak değerlendirilmelidir.

İşte tüm bu gerçekler ortada iken Paşinyan yine Batı'yı devreye sokarak Rusya'ya karşı denge oluşturmaya ve altında imzası bulunan 10 Kasım ve 11 Ocak 2021 Bildirilerini uygulamamak için fırsatlar aramaya çalışmaktadır. Bu noktada Ermeni lobisinin Batılı ülkeler nezdinde ciddi mesai harcadığını da kaydetmek gerekmektedir. Aslında Ermenistan'da radikalizm değil de devlet akli devreye girebilse, 30 yıllık işgale ve yaşattığı tüm sıkıntılara rağmen bölgede istikrarı yeniden

¹¹ Emre Gürkan Abay ve Ruslan Rehimov, "Putin, Aliyev ve Paşinyan, Soçi'de Bir Araya Geldi", AA, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/putin-aliyev-ve-pasinyan-soci-de-bir-araya-geldi/2431655>, (01.12.2021).

inşa etmek için kendisine zeytin dalı uzatan Azerbaycan'ın girişimleri çok büyük bir fırsat olarak görülebilirdi. Soçi'den önce Azerbaycan'ın 16 Kasım'da yaralanan bir asker ile 23 Kasım'da yakalanan bir sivil Ermenistan'a teslim etmesi, Azerbaycan'ın tüm bölge için barış ve istikrar isteğini, bunu sadece söylemde bırakmadığını, bu ve benzeri girişimleriyle iyi niyetini eyleme dönüştürdüğünü, Ermenistan'ın buna karşılık vermesi ile daha önemli ve kalıcı adımlar atılabileceğini göstermiştir. Tabi ki daha önce de ifade edildiği gibi bunun için Ermenistan'da Karabağ klanının etkisinin yani radikalizmin tamamen yok olması gerekmektedir.

Aliyev'in, Soçi'de ve öncesinde verdiği mesajlarda 10 Kasım ve 11 Ocak 2021 Bildirilerini hayata geçirme iradesini net olarak gösterdiği görülmektedir. Öncelikle devlet sınırlarının belirlenmesi ve bölgede istikrar için altyapı çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ermenistan'ın Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tanıması elbette ikili ilişkilerin normalleşmesi ve bölgesel istikrarın tam olarak sağlanması için öncelikli şarttır. Aliyev büyük bir devlet adamı tavrı ile Ermenistan'ın toprak bütünlüğünü tanımaya hazır olduklarını defalarca açıklamıştır. Ancak bu iyi niyetin Erivan'da karşılık bulup bulamayacağı belirsizdir. Çünkü geçmişteki birçok örnekte olduğu gibi Paşinyan'ın aynı konu üzerinde kısa sürelerde yaptığı tutarsız açıklamalar Soçi öncesi ve sonrasında da devam etmiştir. Örneğin Paşinyan, Soçi'ye gelmeden Erivan'da Zengezur koridorunun hiçbir zaman açılmayacağını söylerken, Soçi'de bunun aksi daha ılımlı bir duruş sergilemiştir.

Aslında Paşinyan, 10 Kasım ve 11 Ocak 2021 Bildirilerine yönelik olumsuz tavrı ile hem "ahde vefa" yani "pacta sunt servanda" ilkesini açıkça çiğnemekte, hem de bu Bildirilerde imzası olan Rusya'ya da açıkça meydan okumaktadır. Bununla birlikte şu gerçeğin de altını çizmekte fayda vardır. Paşinyan'ın bu tutarsız söylemlerini kendi iç politik dengelerini gözetmeye, dolayısıyla kamuoyundan gelebilecek tepkileri azaltmaya yönelik bir hamle olarak da değerlendirmek gerekir. Bu durum, Paşinyan'ın özellikle Zengezur koridoru ve sınır düzenlemeleri konusunda birbirine tamamen zıt açıklamalar yapmasına, bu konuda net bir söylem geliştirememesine neden olmaktadır. Nitekim Paşinyan, Zengezur koridoruna yönelik olumsuz açıklamaları çoğunlukta olmakla birlikte önceki haftalarda koridorun açılabilirliğini de ifade etmiştir. Ancak Paşinyan'ın Soçi'ye gelmeden Erivan'da yaptığı açıklamalar, Zengezur Koridoru konusunun kısa vadede çözüleceğine yönelik iyimser bir bakış açısı geliştirmemizi engellemektedir. Dolayısıyla bu tavrı ile Ermenistan, bölgenin istikrarını bozan ana aktör konumunu devam ettireceğini göstermektedir.

Bunların dışında Paşinyan, bir takım kelime oyunları ile de Zengezur Koridoru'nun uygulanmasını engellemeye çalışmaktadır. Örneğin 10 Kasım Bildirisinde Zengezur'un yer almadığını dahi iddia etmiştir. Gerçekten de kelime olarak Bildiride Zengezur telaffuz edilmiyor, ancak 9. maddede açıkça "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin batısındaki bölgeler ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında ulaşım bağlantılarının güvenliği sağlayacak" ifadeleri kullanılıyor. Konuyu hiç bilmeyen biri bile haritaya baktığında

Azerbaycan'ın batısı ile Nahçıvan arasında nereden bağlantı kuracağını söyleyebilir. Dolayısıyla Paşinyan bu maddeyi bilerek kabul etmiştir, şimdi ise özellikle içerden gelebilecek tepkileri azaltmak için gerçek dışı her türlü söylemi kullanarak 1920'ye kadar Azerbaycan'ın toprağı olan Zengezur üzerinden Nahçıvan ile bağlantı kurulmasını engellemeye çalışmaktadır. Bu noktada Azerbaycan'ın elindeki en önemli koz 6. maddede yer alan Laçın koridoru. Ermenistan'ın Zengezur Koridoru'nu engellemeye yönelik tavrının devam etmesi, Azerbaycan'a hukuken ve siyaseten Laçın Koridoru'nu gündeme getirme hakkını verecektir.